

THE POLES ABROAD DIGITAL LIBRARY – WWW.PBC.UW.EDU.PL

The Poles Abroad Digital Library, www.pbc.uw.edu.pl, was set up as an open space for the community of Poles living in other countries and for researchers who undertake work on the heritage of those Poles who worked abroad. PBC digitalizes first of all works published abroad by Polish communities and those which are in Polish collections. The Poles Abroad Digital Library comprises both old publications, mostly 19th century ones, as well as modern works, including collections of articles organized by Polish diasporas all over the world and by the Institute of Information Science and Bibliology at the University of Warsaw. The largest resources of PBC are magazines – both historic ones and those that are being published now and the smallest ones – archivalia, including important documents connected with the work of Professor Józef Obrębski and the correspondence of the Domeyko family. The digital resource being made available now is interesting for members of Polish communities abroad and for professional researchers into their history. Access to the digital collection indisputably supports the conviction of the creators of PBC that material goods, i.e.: archives, magazines or prints, should stay in the place where they came into being or where they are at the moment, and they should be made available to the public only in their digital form.

DARIUSZ KUŹMINA

POLONIJNA BIBLIOTEKA CYFROWA

WWW.PBC.UW.EDU.PL

WPROWADZENIE¹

Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego jako jednostka o charakterze dydaktyczno-naukowym kształci studentów i prowadzi badania związane ze współczesną informacją naukową w kontekście typowych studiów bibliologicznych. Pracownicy podejmują badania nad zarządzaniem współczesnymi zbiorami bibliotecznymi, w znaczeniu tradycyjnym, ale jednocześnie, od ponad piętnastu lat, pogłębiają badania nad znaczeniem i rolą publikacji cyfrowych, które ze względu na swoją powszechną dostępność stały się naturalnym środowiskiem dla czytelników i badaczy kultury książki i czasopism.

Polonijna Biblioteka Cyfrowa, dostępna pod adresem www.pbc.uw.edu.pl, powstała jako otwarta przestrzeń dla środowiska polonijnego i naukowego, które podejmuje badania nad dziedzictwem wytworzonym poza granicami Polski. Została zrealizowana przez Instytut w ramach projektu zgłoszonego do konkursu Ministerstwa Spraw Zagranicznych „Współpraca z Polonią i Polakami za granicą” w 2012 r. Projekt „Dziedzictwo narodowe i kulturowe, polskie ślady za granicą” zyskał akceptację komisji, dzięki czemu pod koniec 2012 r. oficjalnie powołano do życia PBC.

Nieodpłatny dostęp do Polonijnej Biblioteki Cyfrowej i możliwość powszechnego z niej korzystania za pomocą wszystkich wyszukiwarek na całym świecie stworzyły możliwość wspólnego rozbudowywania jej zasobów oraz, co jest bardzo ważne dla koordynatorów projektu, łączenia wspólnot polonijnych na ich wewnętrznych (domowych) platformach. Czasopisma czy zbiory archiwalne zawierają w swoim podstawowym opisie także adres do domów polonijnych funkcjonujących na całym świecie.

Biblioteka cyfrowa umożliwia przeszukiwanie zasobów za pomocą pięciu indeksów. Pierwszy, chronologiczny, porządkuje zdigitalizowane materiały według roku powstania. Obejmuje okres od końca XVII w. do czasów współczesnych. Drugim in-

deksem jest tytułowy, wyszczególniający wszystkie egzemplarze czasopism, co pozwala na szybkie wyszukanie konkretnego numeru z interesującego roku, miesiąca i dnia. Trzecim indeksem jest tematyczny, zbudowany zgodnie z Klasyfikacją Biblioteki Kongresu, która ułatwia wyszukiwanie przede wszystkim środowisku naukowemu. Możliwe jest także przeglądanie bazy według autorów lub typów materiałów (archiwa, książki, prasa i in.).

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE W PBC

Digitalizowane i umieszczane w PBC są przede wszystkim te utwory, które były wydawane poza granicami państwa polskiego przez środowiska polonijne i znajdują się w polskich zbiorach. Odnajdujemy tu np. publikację *Dziwczyną z Champs Elysées*, wydaną przez Orbis w Londynie (1946) w ramach cyklu *Pamiętnik wędrowca*, zawierającą wiersze oraz opowiadania, m.in. Szymona Askenazego *Prowokacja w przeszłości* i tytułowe, autorstwa Gustawa Morcinka. Druk ten jest interesujący także dla bibliologów ze względu na umieszczone na karcie tytułowej numery katalogowe różnych bibliotek i pieczęć z nazwą jednego z właścicieli druku: „S.P.K koło h. Grenadierów – Union Combattants Polonaise”. Przykład ten ukazuje, jak wielkie możliwości daje ze względu na dalsze badania bibliograficzne dobre zdigitalizowanie książki. Znajomość różnych katalogów notujących dany druk pozwala ustalić proveniencję, wskazać na grono czytelników i docelowo określić także znaczenie, popularność dzieła w ściśle określonym środowisku. Okładkę wydania londyńskiego zaprojektował Józef Natanson (1909–2003), malarz i żołnierz m.in. Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich walczącej o Narwik. Ilustracji

w publikacji jest w sumie 19, z czego większość to rysunki Artura Horowicza.

Poza starszymi publikacjami, jakie m.in. znajdują się w PBC, warto wskazać także na nowsze, jak choćby współcześnie redagowane przez Hieronima Grałę zbiory artykułów prezentowanych na konferencjach *Polacy w Rosji*, organizowanych przez prezesa wspólnoty polonijnej w Krasnodarze Aleksandra Sielickiego.

Cennym materiałem zamieszczonym w PBC są publikacje współczesne odnoszące się do organizowanych przez Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego konferencji na temat Polonii w Europie. Przykładem mogą być trzy książki: *Les Besoins en information de la Polonia, Institut d'Information Scientifique et d'Etudes Bibliologiques, Varsovie 2010*, *Patrimoine polonais en France: protection, axes de recherche, Institut d'Information Scientifique et d'Etudes Bibliologiques, 2011*, *Promotion et communication culturelle de l'immigration polonaise à travers le patrimoine national, 2014*, pod redakcją Iwony Pugacewicz i Dariusza Kuźminy.

Organizatorzy PBC starają się zachowywać równowagę w pozyskiwaniu druków do swoich zasobów: umieszczają prace nie tylko historyczne, ale i współczesne, których zadaniem jest prezentacja aktualnej sytuacji Polaków w danym kraju. Przykładem mogą być tu zbiory zachowane na terytorium Peru. Mieczysław Bohdan Lepecki (1897–1969), polski podróżnik, a przede wszystkim żołnierz, który w okresie międzywojennym pełnił obowiązki adiutanta marszałka Józefa Piłsudskiego, opublikował w 1930 r. *Opis polskich terenów kolonizacyjnych w Peru*. W dziele tym zaprezentował peruwiańskie ziemie, które miały być przeznaczone dla polskich kolonizatorów. Szczegółowe analizy geografii Peru, jak również jego bogactw stanowią ważny, polski wkład w badania historii tego południowoamerykańskiego państwa. W PBC zamieszczane są także aktualne prace badawcze powstające na polskich uczelniach. Przykładem może być np. praca magisterska Kamili Kowalskiej obroniona na Uniwersytecie Jagiellońskim *Problemy Polaków skazanych na karę pozbawienia wolności w Ameryce Łacińskiej – na przykładzie badań przeprowadzonych w Chile, Peru i Ekwadorze* (2012). Autorka opisuje sytuacje, jakie mogły być udziałem polskich obywateli podróżujących do Ameryki Południowej, tworząc bardzo cenne i praktyczne źródło informacji o prawach obowiązujących w krajach, jakie objęła swoimi badaniami.

CZASOPISMA W PBC

Największym zasobem w PBC jest powiększająca się systematycznie liczba tytułów czasopism. Można je podzielić na historyczne i ukazujące się obecnie. „Wiadomości Polskie” (Rosja) i „Gazetka Domu Polskiego” (Peru) dają możliwość zapoznania się z bieżącą działalnością wspólnot polonijnych, są także doskonałą okazją do podpatrzenia pomysłów na promocję polskiej kultury poza granicami macierzy. Napływające od wydawców kolejne numery potwierdzają, że istnieje potrzeba umieszczania tego typu prasy polonijnej w powszechnym i nieodpłatnym dostępie.

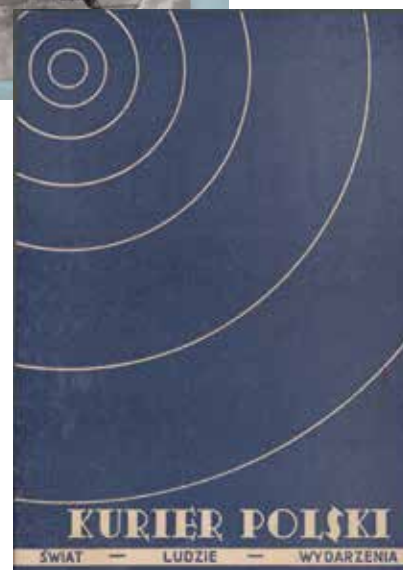
Druga grupa czasopism to zbiór historycznych tytułów, które w ściśle określonym czasie, w międzywojniu czy tuż po II wojnie światowej, odgrywały bardzo ważną rolę w komunikacji między środowiskami polonijnymi. Koordynatorzy biblio-

„Polskie Pachole:
pismo dla dzieci
i młodzieży”,
R. LIII, nr 56,
wydawane w Lens,
we Francji

„Przegląd Polski =
Revista Polonêsa”,
1960, nr 5-6,
wydawany w São
Paulo w Brazylii

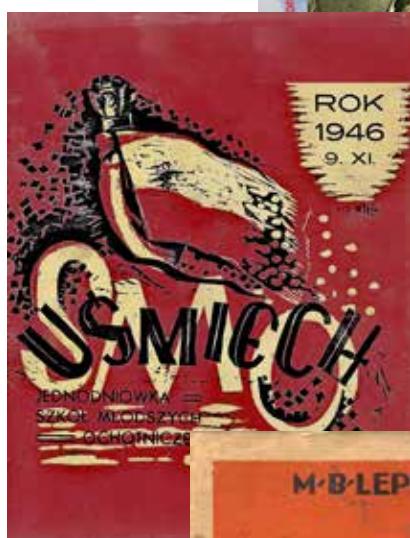
„Kurier Polski :
Świat - Ludzie -
Wydarzenia”, 1948,
nr 1, miesięcznik
ukazujący się w São
Paulo w Brazylii

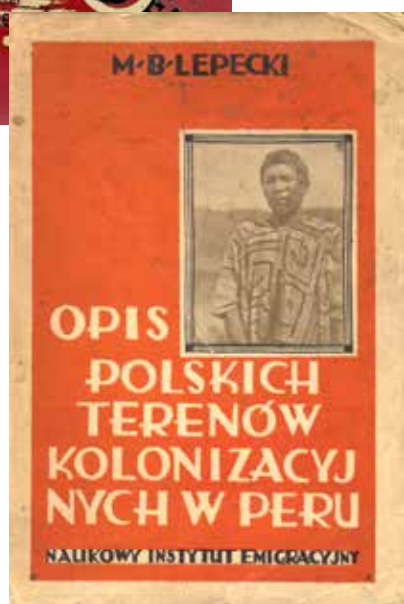
teki cyfrowej są szczególnie dumni z pozyskanego w tym roku kompletu numerów czasopisma „Orzeł Biały”, które nie były dotychczas dostępne w całości w polskich zbiorach bibliotecznych, a tym bardziej cyfrowych. Pomoc otrzymaliśmy z Biblioteki Narodowej, która pozwoliła na zeskanowanie brakujących numerów.

Przykładem pisma wydawanego w okresie międzywojennym poza granicami Polski jest „Les Amis de la Pologne”, którego pierwszy numer ukazał się w Paryżu w marcu 1921 r. Środowiska polonijne na łamach czasopisma zarówno prezentowały aktualne wydarzenia polityczne związane z Polską, jak również promowały ojczystą kulturę i sztukę. Zbiór tego tytułu nie jest jeszcze kompletny, ale koordynato-

„Wiadomości Polskie
= Polskie Vedmosti”,
2015, nr 1 (45),
wydawane
w Krasnodarze

„Uśmiech:
Jednodniówka
Szkoły Młodszych
Ochotniczek”, 1946,
(9 listopada 1946)

M. B. Lepecki,
*Opis polskich
terenów
kolonizacyjnych
w Peru*,
Warszawa 1930

rzy PBC mają nadzieję, że w kolejnych latach będzie systematycznie uzupełniane.

Udostępnianie w formie cyfrowej szczególnie tych tytułów, które nie były w całości znane w polskich zasobach bibliotecznych, stanowi bardzo ważny impuls do poszukiwania właśnie takich wydań. Mamy nadzieję, że dzięki pracom badawczym będziemy mogli prezentować coraz więcej takich unikatowych zasobów w formie cyfrowej.

ARCHIWALIA W PBC

Najmniejszym zbiorem w zasobach cyfrowych PBC są archiwalia. Badania nad pozyskaniem dokumentów związanych

z działalnością Józefa Obrębskiego (1905–1967), wybitnego polskiego naukowca, rozpoczęliśmy w 2012 r. Profesor Aleksander Posern-Zieliński wraz z dr. Zdzisławem Dobrowolskim wskazali na głęboką potrzebę zabezpieczenia archiwum po prof. Obrębskim, praktycznie jedynym badaczem ludności wiejskiej na Jamajce. Archiwum Obrębskiego obejmuje wywiady, obserwacje i dokumenty (w tym listy miłosne) jamajskich rodzin oraz analizę ich aktywności społecznej, religijnej i gospodarczej. Jest to jedyne jamajskie archiwum etnograficzne z lat 40. ubiegłego wieku. Obrębski prowadził badania w ostatnim okresie kolonialnego panowania Wielkiej Brytanii (w 1958 r. Jamajka weszła w skład Federacji Indii Zachodnich, a niepodległość – w ramach brytyjskiej wspólnoty narodów – uzyskała w 1962 r.), poprzedzającym wielką migrację ze wsi do miast, która w zasadniczy sposób zmieniła społeczeństwo pod względem kulturowym. *West Indian Social Survey*, gdzie opublikował wyniki swoich badań na Jamajce, stanowi doskonałe źródło informacji na temat struktury rodzinnej tujejszej wsi, jest jednocześnie wzorem klasycznych badań etnograficznych i zarazem fascynującym opisem barwnych osobowości Jamajczyków. Archiwum jamajskie zostało przekazane przez rodzinę Obrębskich Bibliotece University of Massachusetts w Amherst. Zachowany w języku angielskim zbiór maszynopisów profesora Obrębskiego nie był nigdy wykorzystany w całości.

W 2014 r. zasób archiwalny został wzbogacony o korespondencję rodziny Domeyków. Największym problemem, z którego koordynujący PBC zdają sobie sprawę, jest konieczność zastosowania do obróbki materiału archiwalnego technologii OCR, aby możliwe było szybsze wyszukiwanie informacji w zasobie cyfrowym.

PODSUMOWANIE

Głównym zadaniem koordynatorów Polonijnej Biblioteki Cyfrowej jest gromadzenie zasobów historycznych i współcześnie wydawanych czasopism przez Polonię na całym świecie. Udostępniane obecnie zasoby cyfrowe przyciągają środowiska polonijne i profesjonalnych badaczy dziejów Polonii i najwybitniejszych jej przedstawicieli. Dostęp do zbiorów w formie cyfrowej wskazuje jednoznacznie także na przekonywanie twórców PBC, że dobra materialne: archiwa, czasopiśma czy druki powinny pozostawać w miejscu ich wytworzenia czy aktualnego przebywania, a jedynie ich postać cyfrowa powinna być ogólnie dostępna. Uzasadnienie dla takiej filozofii gromadzenia i uzupełniania zbiorów odnajdujemy w widocznej na stronie PBC statystyce, która wskazuje miesięcznie średnio około 3000 wejść, przy udostępnionych 3610 publikacjach.

PRZYPISY

¹ Podstawą do publikowanego tekstu o Polonijnej Bibliotece Cyfrowej jest artykuł, który ukazał się w języku francuskim, w: Iwona H. Pugaczewicz (red.) i Dariusz Kuźmina (red.), *Promotion et communication culturelle de l'immigration polonaise à travers le patrimoine national*, Varsovie 2014, Institut d'information scientifique et d'études bibliologiques.

PROF. UW DR HAB. DARIUSZ KUŹMINA

Dyrektor Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW Kierownik Interdyscyplinarnych Humanistycznych Studiów Doktoranckich